

7.6.2024

Lausunto hallituksen esitykseen luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön muutoksiksi lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttamiseksi

VN/29418/2023

Johdanto

Pelastakaa Lapset ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön muutoksiksi lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttamiseksi.

Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että hallitus on päättänyt toteuttaa pitkään valmisteilla olevan terapiatakuun, jonka etenemisen puolesta kansalaisjärjestöt ovat pitkäjänteisesti vaikuttaneet. Samalla haluamme kuitenkin nostaa esille, että terapiatakuu itsessään ei ole riittävä toimi ratkaisemaan lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmia. Pidämme valitettavana, että tällä hetkellä valmisteilla oleva esitys rajaa ulos alun perin suunnitellun, kaikkia ikäluokkia koskevan terapiatakuun.

Muistutamme, että perheiden, erityisesti huoltajien mielenterveyden haasteet heijastuvat kokonaisuvaltaisesti lasten hyvinvointiin sekä lisäävät perheiden avuntarvetta. Perheiden ja vanhempien hyvinvoinnin tukeminen on ensisijaista, kun halutaan tukea lasten ja nuorten hyvinvointia.

Erytisesti kehysriihessä esitetyt lisäleikkaukset sosiaalihuollon palveluihin, hoitotakuun pidentämiseen sekä jo aiemmin tehdyt leikkaukset (mm. asumistuki ja työttömyysturva) kuormittavat lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia merkittävästi.

Tällä hetkellä hyvinvointialueille kohdistuu suuria säästöpaineita, jotka heikentävät mm. oppilashuollon palveluja, ja vaikeuttavat lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada matalalla kynnyksellä kuraattorin ja psykologin palveluja, sekä päästä erikoissairaanhoidon piiriin akuutisti.

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että on myös tarpeellista tehdä huolellinen lapsivaikutusarviointi, jolloin saadaan selville, millaisia yhtenäisvaikutuksia kaavailuilla muutoksilla on kaikista haavoittavimmassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiryhmiin.

Lapsen ääni -kysely osoittaa akuutin tarpeen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluille

Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen ääni -kyselyssä lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmat ja niihin liittyvät huolet ovat näkyneet viime vuosina korostuneesti. Esimerkiksi vuoden [2023 kyselyssä](#), johon vastasi 1725 iältään 12-17-vuotiasta lasta ja nuorta, koki mielenterveytensä huonoksi 43 % kaikista vastaajista.

Hyvinvointia heikentäviä negatiivisia tunteita, kuten stressiä, koki 66 % vastaajista. Pienituloiseen perheeseen itsensä määritelleiden vastaajien kohdalla mielenterveyden haasteet näyttäytyvät erityisen huolestuttavina: kyselyssä jopa 64 % pienituloisten perheiden lapsista koki mielenterveytensä huonoksi. Näillä lapsilla ja nuorilla oli myös huomattavan paljon kuormittavia

7.6.2024

tekijöitä arjessaan. Heistä stressiä koki 80 %, perheensä toimeentulosta oli huolissaan 87 % ja vanhempiensa jaksamisesta 58 %.

Palvelujen käyttö, kuten mielenterveyspalvelut, on Lapsen ääni -kyselyn perusteella yleisempää pienituloisissa perheissä. Palveluihin pääsy ei kuitenkaan ole ongelmaton: 32 % pienituloisista vastaajista kertoi, ettei ollut saanut jotain palvelua, vaikka olisi sitä tarvinnut.

Lasten vastauksista käy selvästi ilmi, ettei apu ja tuki ei ole riittävää, tarkoituksenmukaista eikä heidän hyvinvointiaan tukevaa. Erityisesti mielenterveyspalvelujen huono tilanne korostui paljon lasten ja nuorten avovastauksissa.

"Apu vakavan masennuksen hoitoon, jota ei saatu pitkien odotusaikojen takia eikä mielenterveyden tilaa otettu tosissaan."

"Mielenterveyteni on todella huono ja apua siihen on vaikea saada. Suoraan sanoen en osaa sanoa näänkö enään seuraavaa vuotta jos avun saanti on tällä tolalla edelleen."

"Tarvitsin enemmän tukea syömishäiriöön ja itsetuhoisuuteen, esim. osastohoitoa. Apua ei ollut ja se apu, jota minulle tarjottiin, vain pahensi tilannetta."

Mielenterveyden haasteet ovat olleet lasten ja nuorten yhteydenoton syy yli 50 prosentissa Netarin yhteydenotoista vuonna 2024

Mielenterveyden haasteet näkyvät voimakkaasti Pelastakaa Lasten Netari-verkkopalvelussa, missä nuoret voivat keskustella aikuisen kanssa. **Ahdistuneisuus on yksi yleisimpiä keskustelunaiheita ja lisäksi itsetuhoisuus on ollut teemana huolestuttavassa kasvussa, minkä takia palvelusta joudutaan tekemään joko hätäkeskus- tai lastensuojeluilmoitus välillä useitakin kertoja viikossa.**

Nuorten matalan kynnyksen mielenterveyspalvelut ovat hankalasti saatavilla ja toisaalta nuoret eivät tiedä niistä tai osaa hakeutua niihin. **Anonyymit verkkopalvelut ovat nuorille luontainen tapa hakea apua ja näistä tulisikin olla palvelupolku korjaaviin palveluihin.** Nyt nuori joudutaan ohjaamaan joko ensiapuun tai lastensuojelupalveluihin, mistä kumpikaan ei ole oikea paikka saada akuuttia apua mielenterveysongelmaan.

Pelastakaa Lapset on jo pitkään tuonut esille, että yksi lastensuojelun kuormittumisen syy on se, että lastensuojeluun tulee asiakkaita, joiden tulisi ensisijaisesti saada muita perhettä, lapsia ja nuoria tukevia matalan kynnyksen palveluja. Mielenterveyspalvelujen puutteet kuormittavat tällä hetkellä lastensuojelupalveluita.

Ennaltaehkäisy on ensisijaista lasten ja nuorten mielenterveyden turvaamisessa

Pienituloisuuden vaikutus mielenterveysongelmiin on tärkeää tunnistaa ja ottaa huomioon palveluissa. Tarvitaan maksuttomia ja edullisia mielenterveyttä tukevia palveluja, joihin pääsee matalalla kynnyksellä.

7.6.2024

Tutkimuksista tiedetään, että rahavaikeudet aiheuttavat stressiä ja ahdistusta. Köyhyydellä ja talousongelmilla on myös vanhemmuutta heikentäviä vaikutuksia. Köyhyyden juurisyihin onkin tärkeää puuttua, sillä turvaamalla perheiden riittävä toimeentulo voidaan edistää myös mielen hyvinvointia niin lasten kuin vanhempien osalta. Kun perheen talous on turvattu, voi talousvaikeuksien tuoma ahdistus ja stressi lieventyä ja voimavaroja vapautuu myös muuhun, kuin raha-asioista huolehtimiseen.

Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että resursseja lasten ja nuorten akuuttiin apuun lisätään, mutta haluaa korostaa, että lasten ja nuorten mielenterveyden tukemisen ensisijaisena toimenä tulee olla ennaltaehkäisevien palveluiden takaaminen.

Kansalaisjärjestöillä on ollut keskeinen rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin, erityisesti mielenterveyden tukemisessa (esim. Pelastakaa Lasten Netari -palvelu), ja suunnitellut leikkaukset järjestöjen rahoitukseen voivat rajoittaa merkittävästi sitä, miten järjestöt voivat jatkossa vastata lasten ja nuorten tarpeisiin ja hätään matalalla kynnyksellä.

Järjestöjen tarjoamien palveluiden ja avun rooli on korostunut entisestään julkisten palveluiden kuormituksen takia, ja suunnitellut leikkaukset jättävät lapset ja nuoret yhä voimakkaammin vaille tarvitsemaansa apua.

Lasten ja nuorten mielenterveys on ihmisoikeus, joka tulee turvata

Lopuksi Pelastakaa Lapset muistuttaa YK:n lapsen oikeuksien komitean johtopäätelmistä ja suosituksista Suomen valtiolle kesäkuulta 2023.

Johtopäätelmissä "Komitea pitää myönteisinä kansallista mielenterveysstrategiaa ja itsemurhien ehkäisyohjelmaa, mutta panee huolestuneena merkille, että masennus, ahdistuneisuus ja itsensä vahingoittaminen ovat yleisiä lasten keskuudessa, ja suosittelee, että sopimusvaltio;

a) antaa kiireellisesti asianmukaiset resurssit, panee täytäntöön mielenterveysstrategian, järjestää päihdehuollon palvelut sekä uudistaa lastensuojelulain;

b) tehostaa lapsille tarkoitettuja mielenterveyspalveluja ja -ohjelmia muun muassa varmistamalla, että; i) kouluissa, säilöönottotiloissa ja vankiloissa sekä kaikkien alueiden kunnissa on saatavilla terapiapalveluja; ii) käytettävissä on riittävä määrä päteviä ammattihenkilöitä, kuten lapsipsykologeja ja lastenpsykiatreja, vastaamaan lasten mielenterveystarpeisiin oikea-aikaisesti; ja iii) nämä palvelut, etenkin ennaltaehkäisevät ja varhaisen puuttumisen palvelut, sovitetaan erikseen tyttöjen, turvapaikanhakija- ja pakolaislasten, pienituloisten kotitalouksien, vammaisten lasten sekä lesbo-, homo- ja biseksuaalisten, transsukupuolisten ja intersukupuolisten lasten tarpeisiin;

c) panostaa ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin, puuttuu lasten itsemurhien suuren määrän ja mielenterveysongelmien taustalla oleviin syihin ja varmistaa, että lasten näkökulma otetaan huomioon kehitettäessä heille tarkoitettuja palveluja näiden ongelmien ratkaisemiseksi;

Pelastakaa Lapset

7.6.2024

d) varmistaa, ettei lapsille määrätä lääkkeitä muun muassa ahdistuneisuuden, masennuksen, psykosomaattisten häiriöiden sekä aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriön (ADHD) hoitamiseen, ellei se ole lääketieteellisesti ehdottoman tarpeellista ja ellei lapsen etua ole arvioitu yksilöllisesti, ja että lääkäreille, lapsille ja lasten vanhemmille annetaan asianmukaisesti tietoa muista kuin lääkinnällisistä vaihtoehdoista ja näiden lääkkeiden mahdollisista sivuvaikutuksista;

e) tarjoaa mielenterveysongelmia kokevien lasten vanhemmille ja huoltajille yhteisöperustaista koulutusta ja tukea, kuten ajoittaisia kotikäyntejä.”

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien komitean mandaatti on valvoa sitä, että Suomen valtio toimeenpanee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita täysimääräisesti.

Lisätietoja:

Aino Sarkia, erityisasiantuntija - lapsiperheköyhyys

Pelastakaa Lapset ry aino.sarkia@pelastakaalapset.fi

Anna-Maija Ohlsson, kehittämisspäällikkö

Pelastakaa Lapset ry anna-maija.ohlsson@pelastakaalapset.fi